

VIII Światowy Kongres Polonistów w Krakowie

ABSTRACT. Katarzyna Deja, *VIII Światowy Kongres Polonistów w Krakowie* [VIII World Congress of Polish Studies]. „Przestrzenie Teorii” 40. Poznań 2023, Adam Mickiewicz University Press, pp. 291–295. ISSN 1644-6763. <https://doi.org/10.14746/pt.2023.40.15>.

The article offers an account of VIII World Congress of Polish Studies that took place in Cracow in July 2023. It explains the idea of the Congress as well as this year's main topic, explains the significance of the Congress for both local and international polish studies centers and presents its program: key lectures, thematic sections, and additional special events.

KEYWORDS: world congress, polish studies, conference

W lipcu 2023 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim doszło do wyjątkowo ważnego dla środowiska polonistycznego wydarzenia – odbył się VIII Światowy Kongres Polonistów, zorganizowany głównie przez pracowników Wydziału Polonistyki UJ oraz członków Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych. W trwających trzy dni obradach udział wzięło niemal 200 polonistów i polonistek (zagranicznych i krajowych), a wśród gości znaleźli się literaturoznawcy, językoznawcy i dydaktycy m.in. z Włoch, Francji, Ukrainy, Czech, Niemiec, Holandii, Wielkiej Brytanii, Brazylii i Japonii.

Historia Światowego Kongresu Polonistów sięga 1998 roku – pierwsze spotkanie zorganizowali w Warszawie przedstawiciele Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej PAN oraz Wydziału Polonistyki UW przy współdziałaniu IBL PAN, UJ i UMCS. Pomysłodawcom od samego początku przyświecał jeden główny cel: integracja środowiska polonistów z Polski i ze świata. Kongresy miały stanowić okazje do nawiązania i zacieśnienia współpracy, wymiany doświadczeń naukowych i dydaktycznych, promocji polonistyki na arenie międzynarodowej oraz zapoznania badaczy krajowych z dorobkiem naukowym i dydaktycznym polonistów pracujących poza Polską. Kolejne spotkania odbyły się w Gdańsku w 2001 roku, w Poznaniu w 2006 roku (to właśnie w ramach kongresu poznańskiego powołano do istnienia Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polonistycznych), w Krakowie w 2008 roku, w Opolu w 2012 roku, w Katowicach w 2016 roku i we Wrocławiu w 2021 roku (w formule zdalnej, wymuszonej przez pandemię COVID-19). Tegoroczna

krakowska edycja, zorganizowana wyjątkowo dwa lata po wrocławskiej, umożliwiła spotkanie polonistom z całego świata po długim okresie izolacji.

Idea Kongresu Polonistów, a także inne formy współpracy międzynarodowej ze światowymi ośrodkami polonistycznymi pozwalają na poszerzenie pola badań nad literaturą i kulturą polską o oferowaną przez badaczy spoza kraju perspektywę transnarodową. Jest ona – jak wskazuje orędowniczka zwrotu transnarodowego na gruncie badań amerykańskich Susan Fisher Fishkin – niezbędna dla zrozumienia kultury narodowej, wymagającego „wyrznięcia poza granice narodowe i zrozumienia, jak naród postrzegany jest z punktów obserwacyjnych leżących poza jego granicami”¹. Wielokulturowe spotkanie środowiska polonistycznego, jakim jest Światowy Kongres Polonistów, oraz prezentowane w jego ramach wystąpienia – analizy oferujące spojrzenie na kulturę polską z zewnątrz i ujęcia komparatystyczne, oświetlające problematykę polskiej literatury (a także filmu, sztuki, mediów, języka itp.) z różnych, niekiedy zaskakujących stron – unaoczniają potencjał ponadnarodowych, spluralizowanych i zdecentralizowanych badań nad polskim dziedzictwem literackim i kulturowym. Poloniści zagraniczni, dysponujący swoistym transkulturowym kapitałem², oferują unikatowy wkład w badania nad kulturą polską, a proponowane przez nich interpretacje i analizy w znaczący sposób poszerzają nasze rozumienie własnej kultury oraz jej usytuowania w szerszej panoramie światowej cyrkulacji idei³. Oglądana w takiej perspektywie kultura narodowa ujawnia swoje ponadnarodowe uwikłanie – artefakty kulturowe zostają rozpoznane jako funkcjonujące poza lokalnym środowiskiem i wpisane w obieg o charakterze globalnym; stają się częścią transnarodowego i transkulturowego światowego dziedzictwa.

Tematem VIII Światowego Kongresu Polonistów była „Filologia – od/nowa”. Uczestników poproszono o podjęcie namysłu nad tym, jak dziś rozumiemy filologię, w jaki sposób obecnie jest podejmowana związana z nią problematyka badawcza, jak rozmaite praktyki społeczne korzystają z dziedzictwa filologii, jak je przekształcają i kwestionują, w jaki sposób

¹ Sh. Fisher Fishkin, *Crossroads of Cultures. The Transnational Turn in American Studies – Presidential Address to the American Studies Association, November 12, 2004*, „American Quarterly” 2005, nr 1, s. 20.

² Pojęciem transkulturowego kapitału posługuję się w tym miejscu za Anną Triandafyllidou i Ulrike Hanną Meinhof; zob. U. Meinhof, A. Triandafyllidou, *Beyond the Diaspora. Transnational Practices as Transcultural Capital [w:] Transcultural Europe. Cultural Policy in a Changing Europe*, ed. U.H. Meinhof, A. Triandafyllidou, Basingstoke: Palgrave Macmillan 2006.

³ Podobny cel przyświecał innej inicjatywie realizowanej przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polonistycznych: tomowi Światowa Historia Literatury Polskiej pod red. M. Popiel, T. Bilczewskiego i S. Billa (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2020).

konfrontują filologię z nowymi zjawiskami kultury. Organizatorzy zaproponowali ponadto nową formułę kongresowych wystąpień – tradycyjne referaty zastąpiły krótkie hasła (przyczynki do dyskusji), dotyczące zarówno ogólniejszej refleksji teoretycznej, jak i interpretacji konkretnych tekstów kultury. Ta nowa formuła pozwoliła na zdynamizowanie obrad w poszczególnych sekcjach i położyła nacisk na dyskusję i wymianę obserwacji między uczestnikami. W ciągu trzech dni uczestniczki i uczestnicy kongresu wzięli udział w obradach w 28 panelach tematycznych, w ramach których wygłoszono łącznie ponad 100 wystąpień. Szerokie spektrum prezentowanych zagadnień odzwierciedlało zróżnicowane zainteresowania badawcze polonistów krajowych i zagranicznych – wśród podejmowanych tematów znalazły się m.in. przekładoznawstwo, współczesna komparatystyka, retoryka, glottodydaktyka, proces twórczy i autobiografia, biohumanistyka, media i kultura popularna, kultura pogranicza, wreszcie historia literatury polskiej od literatury dawnej, poprzez wiek XIX, aż po najnowszą produkcję literacką. Obradom towarzyszyły wykłady mistrzowskie, tematycznie oscylujące wokół zagadnienia filologii. Pierwszego dnia prof. Michał Paweł Markowski z University of Illinois at Chicago i UJ zastanawiał się nad przeszłością, terażniejszością i przyszłością filologii, prof. Danuta Ulicka z UW przybliżyła słuchaczom metodę lektury filologicznej Romana Ingarden, prof. Maria Delaperrière z paryskiego INALCO opowiedziała o filologii z perspektywy polonistów francuskich, a prof. Luigi Marinelli z Uniwersytetu La Sapienza w Rzymie wygłosił tekst zatytułowany *Filologia i ocalanie*. Drugi dzień kongresu otworzył wykład mistrzowski prof. Ryszarda Nycza (UJ) zatytułowany *Nasza kultura rozszerzonej terażniejszości*. Następnie prof. Maria Prussak z Instytutu Badań Literackich PAN mówiła o „filologii porzuconej”, a prof. Magdalena Popiel (UJ) przybliżyła słuchaczom projekt cyfrowego archiwum Stanisława Wyspiańskiego. W trzecim dniu obrad prof. Jan Rybicki (UJ) zaprezentował efekty projektu badań stylometrycznych nad literaturą polską, prof. Katarzyna Fazan (UJ) wygłosiła wykład o teatrotece, a Natalia Zarzecka, dyrektor Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka, przedstawiła nowe projekty realizowane w kierowanej przez nią instytucji.

Wśród istotnych punktów programu były m.in. dyskusja plenarna poświęcona recepcji poezji Wisławy Szymborskiej we Włoszech, w której wzięli udział znakomici włoscy filologowie i tłumacze Luigi Marinelli, Andrea Ceccherelli i Francesca Fornari, a także uroczystość wręczenia medalu „Merentibus” prof. Henrykowi Siewierskiemu – wybitnemu komparatyście i historykowi literatury, wykładowcy Universidade de Brasília. Drugiego dnia kongresu została ponadto ogłoszona Nagroda im. Jana Kochanowskiego, przyznawana przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Poloni-

stycznych badaczkom i badaczom z zagranicznych instytucji za wybitne osiągnięcia w dziedzinie polonistyki. W roku 2023 jury nagrodziło dwóch badaczy: Krisa Van Heuckeloma za książkę *Polish Migrants in European film 1918–2017* (wydanie polskie: *Nostalgia, solidarność, (im)potencja. Obrazy polskiej migracji w kinie europejskim (od niepodległości do współczesności)*) oraz Stanleya Billa za książkę *Czesław Miłosz's Faith in the Flesh. Body, Belief & Human Identity*. Oficjalnemu programowi towarzyszyły ponadto dyskusje i spotkania w kuluarach, umożliwiające zacieśnienie więzi pomiędzy polonistami krajowymi i zagranicznymi, skutkujące niekiedy pomysłami na dalszą współpracę oraz wspólne projekty badawcze i dydaktyczne.

VIII Światy Kongres Polonistów po raz kolejny unaocznili, jak prężnie działa światowe środowisko polonistów i jak ważne są międzynarodowe kontakty polonistów krajowych oraz zagranicznych – z jednej strony poszerzające polską perspektywę, z drugiej zaś przyczyniające się do promocji *Polish studies* na globalnym rynku studiów kulturowych i literaturoznawczych. Integracja środowiska polonistycznego krajowego i zagranicznego to zatem szansa nie tylko na nowe, transnarodowe podejście do badań nad polską literaturą i kulturą, lecz także na popularyzację studiów polskich w świecie. *Polish studies* cieszą się obecnie nierównomiernym zainteresowaniem, zróżnicowanym w zależności od regionu – w Europie istnieją zarówno niewielkie ośrodki o ogólnym profilu badań, skupione głównie na glottodydaktyce i powierzchniowej wiedzy o kulturze polskiej, jak i prężnie działające polonistyki o szerokim spektrum zainteresowań badawczych, stanowiące lokalne centra promujące polską literaturę i sztukę. Studia polskie z jednej strony dynamicznie rozwijają się w ostatnich latach w krajach Azji Wschodniej, zwłaszcza w Chinach, z drugiej zaś niektóre ośrodki europejskie (w tym te o wieloletniej tradycji) przechodzą poważny kryzys, wynikający z niskiego zainteresowania Polską potencjalnych studentów. Ta niejednorodność sytuacji studiów polskich wymaga namysłu nad tym, w jaki sposób aktywnie promować kulturę i język polski w różnojęzycznym, różnokulturowym środowisku. Ośrodki polonistyczne stanowią oczywiście przyczółki podobnej promocji, a więc szczególnie istotne są ich wspieranie oraz integracja zarówno z jednostkami naukowymi w Polsce, jak i innymi zagranicznymi centrami polonistycznymi. W ten sposób – możemy mieć nadzieję – powstanie transkontynentalna sieć powiązań, dla której wspólnym mianownikiem będą polska kultura i polski język; sieć, która z jednej strony umożliwi prowadzenie wspólnych projektów (zarówno badawczych, jak i popularyzatorskich), a z drugiej zapewni wsparcie zagranicznym ośrodkom – pozwoli zdiagnozować ich potrzeby i pomoże w rozwiązywaniu trudności wynikających ze specyfiki danego obszaru kulturowego oraz potrzeb lokalnego rynku studiów wyższych.

Wartość naukowych spotkań środowiskowych zawiera się wreszcie także w tworzeniu pewnej tradycji: istotną kodą kongresu krakowskiego było zaproszenie za cztery lata na IX Światowy Kongres Polonistów do Poznania. Poloniści z Uniwersytetu Adama Mickiewicza będą gospodarzami kolejnego spotkania, które wobec dynamicznych zmian zachodzących w naszym życiu akademickim, jak i sytuacji polonistyki w świecie przyniesie wiele nowych tematów do interesujących dyskusji.

Katarzyna Deja – dr, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zajmuje się literaturą polskiego modernizmu, orientalizmem w literaturze polskiej, transkulturowością i nową komparatystyką. Jest członkinią zespołu redakcyjnego „Wielogłosu” i zarządu Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych. Autorka książki *Polski japonizm literacki. 1900–1939*. ORCID: 0000-0003-1438-0414. Adres e-mail: <katarzyna.deja@uj.edu.pl>.

Katarzyna Deja – phd, Faculty of Polish Studies, Jagiellonian University in Kraków. Her interests are literature of Polish modernism, orientalism, transculturality and comparative literature. Member of editorial board of “Wielogłos” and secretary of International Association of Polish Studies. Author of *Polish Literary Japonism. 1900–1939*. ORCID: 0000-0003-1438-0414. E-mail address: <katarzyna.deja@uj.edu.pl>.

